

שכר מלאכה בדברים האסורים בהנאה

במסכת עבודה זרה (סב ע"א) שנינו: "השוכר את הפועל לעשות עמו ביין נסך – שכרו אסור", ופירש רש"י: "עובד כוכבים ששכר את ישראל". ובחידושי חתם סופר: "דרש"י רוצה לאשמועין לאפוקי ישראל השוכר הפועל לשבור ביי"נ ולהאבידו דשכרו מותר דלמעוטי תיפלה שפיר דמ"י. ולעני"ד נראה, דרש"י נקט דווקא עובד כוכבים ולא נכרי, שלא כברוב מקומות בש"ס, ששינו בהם מחמת הצנזורה והדפיסו "עכו"ם" במקום "נכרי". כאן "עובד כוכבים" דווקא, שהרי אין זה חשוב מאיזו אומה הוא העובד כוכבים, בין אם הוא בן ישראל ובין אם הוא משאר אומות העולם. הגורם לאיסור הנאה הוא שמנסכו לעבודה זרה. אבל סתם נכרי מגעו ביין עושה את היין "סתם יינם" בלבד, כבגמרא דלקמן.

רש"י שם ממשיך: "לעשות עמו מלאכה ביי"נ להריקו מכלי אל כלי או להעביר חבית ממקום למקום", ועיין חתם סופר, שכתב "לאפוקי לחדש דבר בשבחו של יין דאז אומן קונה בשבח דשכרו אסור מדינא דהוה כמוכר יי"נ לנכרי". ולעני"ד נראה, דבא לאפוקי "דורכין עם העכו"ם בגת" (לעיל, דף נה ע"א), ופירש שם רש"י "ולא אמרינן משתכר באיסורי הנאה הוא".

ומה שלמדנו לעיל, "והרי שביעית דתופסת את דמיה וכו'" (נד ע"ב), צ"ע, דשאני יי"נ וע"ז, כי ילפינן מ"והיית חרם" וגו', "כל מה שאתה מהיה ממנו הרי הוא כמוהו". לכן שפיר חל שם איסור על שכר כמו על דמי מכר, כי עכ"פ מתהוה ונשתכר בסיבת היי"נ, אמנם בגין הפעולה, אבל הפעולה הייתה ביי"נ, ועצם קיומו של יי"נ פגם הוא בעולם. והראיה שהרי מותר לשבור ביי"נ (לקמן סג ע"ב). אבל בשביעית, שתופסת דמיה משום שהיא כקודש (נד ע"ב), אטו פועלים העובדים בהקדש שכרם נתפס להקדש? מדוע אפוא יהיה שכר פועל העושה בשביעית שונה?

ואפילו לשיטת התוספות, שכבר בסלקא דעתין אנו יודעים ששכר פעולה אסור רק מדרבנן, גזירה אטו מכר, ושהש"ס מקשה על זה מדוע לא גזרו גם על שכר פעולה בשביעית (עיין תוד"ה מ"ט שכרו), עדיין לא זכיתי להבין מה שייכת גזירה בשכר פעולה של שביעית, והרי בהקדש עצמו, ששביעית מוקשת אליו, אין דבר כזה¹.

על ערלה וכלאי הכרם, דאסורין בהנאה, שנינו "מכרן וקידש בדמיהן מקודשת", וכל שכן שכר פעולה דקיל, כן פירש"י בד"ה מקודשת. ולכאורה לפי שיטת הר"ן והרמב"ן כאן וברא"ש בסוגיא דקידושין (נו ע"ב) – שלפיה כל דמי איסור הנאה הם במתנה

1. מצאתי את הקושיא הנ"ל כתובה בספר "בית אברהם" להגאון מטשעכנאו זצ"ל, נדפס ב"אסיפת זקנים" על מסי ע"ז. וז"ל: "ולכאורה קשה אמאי לא מקשה מהקדש דתופס את דמיו, ומי"מ העושה מלאכה בהקדש שכרו וודאי מותר, כמו כל האומנים העושים מלאכה בבית המקדש דשכרם מותר, ונראה דדווקא גבי יי"נ דתופס את דמיו והדבר גופיה אינו יוצא מאיסורו שפיר יש למיגזר שכר אטו דמים, כמשייכ התוס', אבל הקדש דתופס את דמיו ויוצא לחולין לא שייך למיגזר שכר אטו דמים, דשכר בוודאי הדבר גופיה נשאר בהקדשו ודמים מוציא הגוף לחולין וזה פשוט, ולכך מקשה משביעית דהדבר נשאר בקדושתו כדאיתא לעיל נ"ד ע"ב".

למוכר, אם הלוקח יודע שקנה איסור הנאה, ואם המוכר לא הודיעו הרי הדמים גזל בידו, כי הלא אין דמים לאיסור הנאה – מסתבר יותר שלא יחול שם איסור על דמי מכר, כי אין הדמים תמורה של איסור הנאה, לא כן בשכר פעולה שמקבל הפועל שכרו עבור עבודתו ויגיע כפיו שעבד ויגע באיה"נ. וא"כ, שכר פעולה באיסור הנאה בא יותר מגורם איה"נ מאשר דמי איה"נ, שהרי לפי הראשונים הני"ל אין דמים [=ערך] לאיה"נ. ואכן הדין הוא דהמפסיד דבר האסור בהנאה של חברו אינו חייב כלום. כי אין זה של חברו, אבל השוכר את הפועל לעשות בשל חברו או בשל הפקר מבואר בבבא מציעא בריש פרק השוכר את האומנין (עו ע"א), שצריך לשלם לו, א"כ בוודאי יהיה הדין גם כן בשוכר את הפועל לעשות באיסור הנאה שצריך לשלם לו אע"פ שאיה"נ אינו של השוכר. רואים אפוא, ששכר פועל באיה"נ בא לו משום עבודתו באיה"נ. וא"כ למה כתב רש"י דשכר פעולה הוא כל שכן מדמים.

וני"ל להסביר זאת כך. כאשר באים לאסור דבר שאינו בעצמו איסור הנאה ולהחיל עליו שם איה"נ, יש לבדוק מהו חלקו של גוף איה"נ ברכישת הדבר הנידון: האם הוא בדמי איה"נ, גם אם דינם כמתנה או כגזל, או האם הגיעו לבעלים בגלל גוף איה"נ בלבד. והנה, למשל, אם הודיע המוכר שהוא איסור הנאה, אמת נכון הדבר שהלוקח היה יכול להחזיקו אצלו בלי לתת למוכר שום תמורה, ושום ב"י"ד לא היה מוציא מידו ולא היה מחייבו לשלם, אבל בסופו של דבר כן שילם הלוקח למוכר. במקרה כזה אכן הגיעו הדמים לידי המוכר בכוחו של דבר האסור בהנאה בלבד, היינו: ללא התערבות שום כוח אחר. שונה הדבר בשכר פעולה. כאן עיקר שכרו בא לו בגלל יגיעו ועבודתו, את זאת מעריכים בדרך כלל לפי קושי העבודה, ואין כל השפעה לאיסור בהערכת השכר הזה. ואם עשה את פעולתו באיה"נ, לא הוסיפו לו על שכרו², אלא שבכל זאת יגע והשתכר מדבר האסור בהנאה, וזה מביא אותנו לידי מחשבה לחשוב מה דינו, אבל בוודאי שהוא קיל יותר מדמים. והבן כי ברור הוא [ויש לחקור מה דין הוספה הבאה במפורש בכלל שניאות לעסוק באיסור הנאה – האם דין שכר זה כדין דמים?].

תוד"ה מ"ט שכרו אסור וכו' בסופו: "ודוקא בשנים אלו החמירו, יין נסך ושביעית, לפי שתופסין דמיהן ראוי לקנוס בשכר דהוי קצת כעין דמים, אבל בשאר איסורי הנאה שאין תופסין דמיהן מסתבר דלא קנסו". התוס' רצו להסביר בזה את ההבדל שבין הרווח שבעבריינות של עבודה זרה ויין נסך, לבין הרווח בעבריינות של שאר איסורי הנאה. ועדיין יש להסביר, למה באמת לא קנסו בשאר איה"נ על דמים עכ"פ בגלל העבריינות שבהנאות גופן מק"ו שקנסו על עבריינות של פעולה באיה"נ. ויש להסביר עפ"י מה ששמעתי מרבותי ז"ל בסוגיא דחזקי רבי אבהו בפ"ב דפסחים (כא ע"ב), גבי נבילה דמותרת בהנאה מדהתירה התורה למכרה לנכרי, משמע דהיתר מכירה סימן להיתר הנאה, ואיסור הנאה כולל איסור מכירה, ולא רק הנאה מגוף האיסור הנאה כגון לסוך או להדליק וכדומה, אלא גם מכירה וחליפין אסורים בהנאה מדאורייתא, וכאילו כתוב בתורה אצל כל איסור הנאה לא תמכור, וא"כ גם אם מכר, המכירה אינה תופסת, וכשיטת הראשונים הני"ל דאין להם דמים, והמכירה הוי רק כמתנה או כגזל כני"ל, אבל אם הדמים מפורשים להיתר בתורה, אז לא שייך לגזור ולקנוס, שהרי הדבר מפורש

2. דעל פעולה וקושי עבודה כזה היה ג"כ מקבל אותו שכר כשעובד על דבר היתר, כי השכר הוא בעבור פעולתו, ולכן דמי איה"נ אינם חשובים כ"כ.

להיתר בתורה³ (כשיטת הט"ז הידועה ביו"ד סימן קיז ושי"מ), ועיין גם בחידושי חתם סופר בחולין דף ד.

אלא דהא גופא קשיי: למה באמת בשאר איסורי הנאה, כגון ערלה וכלאי הכרם, דמיהם מותרין, לפי המשמעות של "ומכור לנכרי" כני"ל, אכן הא בדותא הוא, כי אמנם המכירה והחילוף אסורים מה"ת, אבל דמיהם וחילופיהם אינם אסורים, משאי"כ בין נסך שגם מחירו וחילופו אסורים מה"ת, ולכן הוסיפו חז"ל לאסור שכר פעולה. "האומר לפועל הילך דינר זה לקוט לי בו ירק היום – שכרו אסור" (שביעית פ"ח מ"ד). בעל תוספות יום טוב כאן מתייחס למשנה ג שבשביעית פ"ז, "הצבע לא יצבע בשכר", ומסביר מאי שנא דכאן שכרו מותר, משום דהוי נפיש אגריה כחמרין (לקמן ע"ב) לרבא. אלא שבוה הועיל לרבא (דאין בפועל זה רווח טפי), אבל לאביי, שלא הפועל ולא חמרין קנסו, במה שונה צבעו ולא עוד, אלא שיהא קשה לאביי ממשנה מפורשת. ולעני"ד לא קשיא מידי, כי ממשמעות סוגייתנו יש להבין, שהאיסור לעסוק במכירת פירות שביעית הוא גם לפועל כמו לחמרין, והשאלה היא מהו דין שכר הפעולה, לרבא – בפועל לא אסרו את השכר ובחמרין אסרו, לאביי – גם בחמרין לא אסרו. אבל עצם הפעולה הוא עבריינות גם לפי אביי. מעתה במשנתנו כאן מדובר בשכר הפעולה, כמפורש במשנה – "שכרו מותר" "שכרו אסור" – אבל במשנת הצבע, "לא יצבע בשכר", מדובר על לכתחילה, ובוה בוודאי נאמר לו "לא יצבע בשכר".

בתוד"ה והתנן וכו': "וי"ל דאסור דמתניתין משמע לכו"ע"⁴, הנה גם המשנה דשביעית אומרת ששכרו אסור, ובכל זאת כתבו התוספות כאן: "אינם אסורים לאחרים". וההסבר הוא או לפי שיטת הבי"ח (כאן בהגהותיו), שמדובר כאן בדין ביעור, ואז אדרבה זהו ביעורו, שמוציאו הבעה"ב ומפקירו לכול, ואין מקום לטעות שיהיה אסור לאחרים ג"כ, או שמדובר כאן בקדושת שביעית, ואז "אסור" פירושו שצריך לנהוג בו קדושת שביעית, ובוה כו"ע שווים וק"ל.

"מכרן וקידש בדמיהן מקודשת" – עיין תוספות ד"ה בדמיהן, שאם קידש באיסורי הנאה אף אם אפרן שוה פרוטה, וגם אם יודעת שאסור בהנאה, ג"כ אינה מקודשת (ועיין תוספות קידושין נו ע"ב, ד"ה המקדש בערלה, שכתבו שלא כמו כאן). הטעם הוא, שכל קניין כסף צריך שיהא דומה לשדה עפרון (קידושין ב ע"א), שהיה ראוי כמות שהוא לכל הנאות, וכיון שיש עבירה בהנאה מה"ת, אינה ראויה לקניין. אין לזה קשר עם מקח הנעשה באיסור, המבואר בחו"מ סימן רח, או למקדש חיבי לאוין – דמקודשת, כי כאן העיקרון הוא שאין קונין בדבר שהוא בעצמו אינו נקנה ואינו נמכר, והמוכרו ומקבל תמורתו, או שקיבל מתנה או שגול, כי אין לאיסור הנאה כמות שהוא שום ערך, ולכשיהיה לו ערך, כגון אחרי שיהפך לאפר, אז אין הוא מקדש. וכן אם היא תיהנה מאיה"י שלא כדרך הנאה, אין זה עניינו של המקדש, וכי הוא נתן לה את ההנאה הזאת!:

3. דברים ברורים אלו מיושבת תמיהת הגאון רעק"א בגליון השי"ס, שתמה: "במה נסתפקו התוספות, הא פשיטא דאין ללמוד שאר איסורין מיי"י, דהרי קתני מכרן וקידש בדמיהן מקודשת, הרי דהחליפין מותר לאחרים מכל שכן שכרו". ולהני"ל מובן, דתוספות רצו לאשמועין דהוה אמינא בשאר איסורי הנאה דהמכירה והחילוף אסור, הוה אמינא דגם דמיהם וחילופיהם אסורים כמו ביי"י, ועכ"פ דמדברין קנסו ע"ז אטו יי"י, לכן כתבו, דמסתבר דלא קנסו אף מדרבנן, וממכרן וקידש משמע רק מה"ת מקודשת, ולכן כתבו "מסתבר", ומטעם זה, דדמיהם וחילופיהן לא אסרה התורה.
4. הכוונה ליישב בזה קושיית מהר"ם, שהקשה על דברי התוס' בזה"ל: "דברי התוס' אי"א ליישב, דע"כ דאסורים גבי שביעית הוי פירושו שהן בקדושת שביעית מה לי הוא מה לי אחרים דכיון דהדמים נתפסים בשביעית גם צריכין לנהוג בהן קדושת שביעית".
5. הגאון מטשעכנאו זצ"ל, בספרו "בית אברהם", עמד על זה.

היא זו ששמה עצות בנפשה איך להפיק תועלת מאיה"נ. ואם היא לא נהנתה מאיה"נ אלא כדרך הנאתן, עבדה איסור, שנהנתה ממה שהתורה אסרה ליהנות, אבל מן המקדש לא קיבלה דבר שבערך. וגם לזה התכוונו רבותיי ז"ל הנ"ל, שלמדו מ"או מכור לנכרי", כי אם יש על נבלה שם של מכירה, סימן שאינה אסורה בהנאה, כי אילו הייתה אסורה בהנאה, אין בעלים לה לעניין מכירה, דהרי אדם יכול למכור את שלו והוא בעלים עליו, אבל איך ימכור איה"נ, הרי האיסור הפקיע את האיה"נ מבעלותו, והוריד את ערכו לאפס.

לפי הסבר זה, והוא ההסבר האמיתי, מובן למה צריכים תוספות לומר⁶ "יזה לא דמי לקיחה דשדה עפרון" וכו', בפרט שזה נראה ללימוד מן המקרא כדרך דרשת חז"ל, ואין דרשה כזאת בחז"ל. ואולי כוונת התוספות לומר, שגם אם סברה וקיבלה את האיה"נ כהנאה, והיא טוענת נהייתי, והרי יש דבר כזה (כגון כשהיא נותנת מתנה לצורבא מדרבנן או לאדם גדול ובההוא הנאה שהוא מקבל ממנה היא מתקדשת, משמע שהעיקר הוא ההנאה), לכאורה גם אם אין ערך לאיסור הנאה, אז לכל היותר היא קיבלה דבר שאין לו ערך כלל, אבל הלא היא נהנתה גם מהיעדר ערך זה, ולמה לא תהיה מקודשת? לכן אומרים התוספות, שההנאה צריכה להיות בשעת הקידושין, ומן המקדש, ובאיה"נ אין אף אחד מן התנאים האלה: אין היא נהנית בשעת הקידושין, ומה שהיא טוענת שהיא נהנית הוא כדי שתוכל לנצל את אפר האיה"נ או שתוכל לאכלו שלכדה"נ, הרי ההנאה הזאת אינה באה מן המקדש אלא מאיה"נ. ועדיין צ"ע.

בגמרא שם: "האומר לפועל הילך דינר זה לקוט לי בו ירק היום – שכרו אסור". עיין הגהות הבי"ח, דשיטת רוב הראשונים היא שהכוונה לביעור בזמן הביעור (דהיינו להפקירו לכול), ולא כהרמב"ם, דסובר, שביעור שביעית הוא ביעור מן העולם. ולעני"ד מפטות הסוגיא כאן משמע כהרמב"ם, כיוון דמצינו, שגם על מעות וכל דבר, אפילו אינו בר אכילה לא לאדם ולא לבהמה וחיה, ג"כ חל עליהם שם שביעית, וגבי לקוט לי בו הוי ד"ית, ורק בשכר פעולה הוי קנסא גבי חמרין. אי"כ לכל הראשונים צריך לדחוק, שהביעור יתקיים באלו שיקנו תמורתם אוכלים, וצריך לדחוק לשער לקנות דווקא מאותו דבר מאכל שמכר או החליף או עשה המלאכה של החמרין בו, וכמה מן הדוחק יש בזה. אבל לשיטת הרמב"ם אי"ש, כי דין ביעור גמור מן העולם אפשר לקיים בכל דבר, יהיה מה שיהיה, ולראשונים מה יהיה אם בשעת ביעור לא נמצא כבר לקנות מאותו המין שבו הרויח המעות, איך יקיים מצות ביעור?!

תוד"ה דיהיב ניהלי בצד היתר וכו': "וי"ל דוקא כשעושי המלאכה בפירות שביעית עצמן וכו' דדומה שהם של שניהם יחד לאכלה" וכו'. נראה מדבריהם, דדווקא אם מקבל מאותו מין שעשה בו מלאכתו, אז שייך סברתם. אכן גבי מעשר שני משמע כן מלשון המשנה (פ"ג מ"א), אבל מברייתא דחמרין שהיו עושי בפירות שביעית אין הכרע. ואפשר לפרש שכרן שביעית, לפי אביי, אפילו ממין אחר שלא עשה בו המלאכה, אולם מפ"ח משנה ה' דשביעית, המשנה הסמוכה למשנתנו, תנן: "אין נותנין לא לביר [חופר בורות ומספיק מים לבני העיר לא ניתן לו מדמי שביעית להספיק לו מים לכל תשמישו] ולא לבין [מחמם מרחצאות] וכו' ולכולן הוא נותן להם מתנת חנם", ומפרשים שם דהיינו בצד היתר כמו כאן, הרי דאף אם אינו עושה מלאכתו בפירות שביעית.

ואפשר לומר דגרע העושה מלאכה בפירות שביעית מבייר ובלן: לא מבעיא אם החמרין איירי במלאכת איסור, כגון שהביאו יותר מדאי, אלא אפילו אם איירי במלאכת

6. בזה מיושבת קושיית "משנה למלך" בפ"ה מהלי אישות על כל דברי התוס', שהקשה דתירוץ התוס' הוא סתירות, ולהנ"ל מובן, דכוונתם אף כשסברה וקיבלה האיה"נ כהנאה, וזה רצו לחדש. ודפפ"ח.

היתר, ובירושלמי פ"ח ה"ו יש בי לשונות, ג"כ מובן שצריך לתת ממין מלאכתו, שלא יראה כפורע חובו מפירות שביעית. אבל בבבביר ובלן וכ"ו לא תתואר בהם מלאכת איסור דשביעית, ולכן מותר לתת להם מתנת חנם בצד היתר, אעפ"י שאין אפשרות ממין המלאכה.

ודברי התוספות תמוהין; הם מסיימים: "אבל עושה מלאכה אחרת יכול להיות שהוא אסור" ומפורש מכאן שגבי בלן וכ"ו מותר בנותן מתנת חנם, והרי אין לך מלאכה אחרת גדולה מבלן!! וצריך לחלק בין אומר מראש, לפני סיום המלאכה או בראשיתה, שאז לא יתן בשום אופן, לבין נותן מדעתו אחרי השלמת המלאכה. וצריך לומר, שהבביר והבלן וכ"ו לא עמדו על שכרם, ודוחק.

אחרי שובי נחמתי דלק"מ: במשנה זו דבלן האיסור אינו משום סחורה או פורע חובו, אלא משום שממציא פירות שביעית לא למה שנוצרו, דאצל הבביר הוא קונה מים לכביסה ואצל השאר מובן מאליו שאין לאוכלה, לשתיה או לסיכה, אבל נותן הוא לבביר המשקהו מים, כי אז הוא מוציא פירות שביעית לדבר המותר. ומשום סחורה אין לחשוש כי מדובר בצד היתר, ומותר לתת לכל האומנן מתנת חנם בצד היתר, ואין זה נקרא הוצאת שביעית שלא לאכלה וכ"ו.⁷

בגמרא: "נמצא זה פורע חובו מפירות שביעית". מתוספות כאן ד"ה נמצא ובמסכת סוכה דף לט ע"א, ד"ה וליתב, יוצא, שהאוסף פירות שביעית יותר ממה שצריך ומניחו לרקוב עובר משום לאכלה, וכן אם מניחו עד לאחר שביעית ג"כ עובר משום לאכלה, נוסף על חובת ביעור.

הלוקט הרבה ואי"צ לעצמו ומכרו, או קונה ומוכר, יש בו איסור מן התורה לאכלה ולא לסחורה, ואם לוקט למכור על יד לקנות דבר אכילה, ואפילו אם אינו מוכר עבור דבר אכילה, אבל קנה דבר שיכול לחול עליו קדושת שביעית כהך דאתרוג, שאינו לכוונת אכילה, מ"מ אין איסור בקנייתו, אלא משום חשש שאין מוסרים דמי שביעית לעם הארץ. והרי חוץ על המעות שנתן בשביל האתרוג קדושת שביעית וצריך לקנות בה דבר אכילה.

ואם לוקח לצורכו ואח"כ מוכר ממנו, נראה דאין זה אסור מן התורה, מ"מ חל על המחיר קדושת שביעית. ולשלם שכר פעולה שלא בצד היתר הוא איסור דאורייתא, שאינו יכול לחול עליו שם קדושת שביעית על מה שקנה. הווי אומר: המלאכה שעשו הבביר והבלן והספן, וכן כאן בחמרין אם אינו בצד היתר, נמצא שיש בו לפעמים איסור סחורה ואין כאן חלות קדושת שביעית, כי אין כאן חילוף ככל שכר עבודה, ויש שאין בו איסור סחורה ויש בו חלות קדושת שביעית על התמורה ככל מוכר ומחליף במה שמותר למכור ולהחליף. [וצ"ע למ"ד אומן קונה בשבח כלי, וכשהוסיף קצת משלו לכ"ו קונה כידוע, נימא דהוי כמחליף ומוכר ותחול על הכלי קדושת שביעית, ולפ"ז נתייחס לאומן כמו לכל מוכר, ולא כאל שכר פעולה].

7. בספר "אמרי צב"י על מסי ע"ז, נדפס ב"אסיפת זקנים" כתב, דכוונת התוספות מלאכה אחרת, היינו אפילו במלאכה דשביעית המותרת, עכ"ז כיון דלא הוי מלאכתם בהעלאת פירות שביעית אסור ליתן להם שכר מפירות שביעית אפילו דרך מתנת חנם, משום דהנותן הא אינו מפקיר פירותיו ולכן אסור, וכדאמרין בסוכה "ומקשקשין בכרמיה ואוכלין בזיתיה" וכ"ו (מד ע"ב) וברש"י "דאכלי זיתיה בשכר חפירת הכרמים ואינן מפקירין לעניים", הרי דאף הם לקחו מעצמן ולא הוי כעין סחורה, כיון דלא הוי מפקיר לעניים אסור, ומ"ט שרי הכא, כיון דהחמרין סייעו בהעלאת פירות דדומה שהם של שניהם יחד לכן שרי, אבל התם דמלאכתם בקישקוש דומה לסחורה ושכר שביעית, וכיון דלא הפקיר לעניים אסור שם.

עכ"פ, לפי הנחתנו הני"ל, יש להבין דברי התוסי' שעמדו בהך דקידושין (נב ע"א, ד"ה נמצא) גבי קידוש בכלכלה של שביעית, והרי הוה ליה כפורע חובו שא"א שתחול עלי קדושת שביעית, ולא לבוא ע"י לאוכלה. וכתבו התוספות דמשום פריה ורביה אקילו ביה רבנן. וזה צריך ביאור, הלא זה איסורא דאורייתא, בפרט שמפשות הלשון שם "ולוקט אדם אחד כלכלה" משמע שלדעת כן לקט, א"כ הרי זה כלוקט ומוכר על דבר שאינו ראוי לבוא על ידיו לידי אכילה. ונראה דס"ל דלקוט דבר מעט ולמכור שלא ע"ד המביא לידי מאכל אינו איסור תורה, ואם נותן ממה שלקט לצורכו ע"ד שאינו מביא לידי אכילה, ג"כ י"ל שאינו אסור מה"ת.

ואולי יש לומר עפמשי"כ הראשונים, שעבודה בשביעית מסר הכתוב לחכמים, אף שהוא מה"ת. א"כ יש לומר כה"ג שגם דרכי איסור סחורה נמסרו לחכמים, עיין ט"ז יו"ד רס"י ק"ז, בשם הרשב"א, דאיסור סחורה בדברים האסורים אף שהוא ד"ת נמסר לחכמים מה לאסור וכו' כבמלאכת חוה"מ, וזהו שכתבו התוספות "פריה ורביה אקילו ביה רבנן". ועיין ברש"י קידושין (נב ע"א), ד"ה המקדש בפירות שביעית, שכתב: "א"ינ דלא תימא לאכלה אמר רחמנא ולא לדבר אחר". כוונתו היא דקמ"ל שכה"ג אינו איסור ד"ת, ואפשר שכוונתו עדש"כ התוספות שם, עיי"ש.